

KÖLNER ZEITSCHRIFT FÜR SOZIOLOGIE
UND SOZIALPSYCHOLOGIE

VOL. 30., No. 1. ožujak 1978.

SADRŽAJ

1. **Opći dio:** Carlo TULLIO-ALTAN: «Ambivalentna struktura talijanskog društva: Vrijednosni stavovi omladine sedamdesetih godina». 2. **Iz posebnih sociologija:** Hans P. THURN: «Temeljni problemi socijalno znanstvenog koncepta svakodnevnog kulture»; Johan A. SCHÜLEIN: «Problemi i rizici samorefleksivnih institucija na primjeru psihoanalize». 3. **Iz znanstvenog života:** Franz U. PAPPI i Ingeborg PAPP: «Stil konzumiranja i socijalni status: na primjeru uređenja dnevnog boravka»; Reiner HAMPEL i Burkard KRUPP: «Značenje političkih i kulturnih uvjeta obzirom na rasne predrasude: usporedba rasnih predrasuda u Južnoj Africi i Velikoj Britaniji»; 4. **Diskusije i novija literatura:** Hans-Jürgen HILDEBRAND: «Kritičke primjedbe o kulturnom relativizmu u njemačkoj etnologiji»; Hartmund M. GRIESE: «Marksistička socijalna psihologija». 5. **Prikazi — općenito:** René KÖNIG: Marcel Mauss »Sociologija i antropologija«; Walter L. BRÜHL: Adam Kuper »The Social Antropology of Radcliffe — Brown«; Walter R. HEINZ: Günter Wieswede »Sociologija konformnog ponašanja«. **Sveučilište i visoke škole. Sociologija sveučilišta u novom pravcu:** Petra HEWEL i Gisbert BINDER: Istraživačka grupa sveučilišta Mannheim: »Organizacija visokih škola i studija: socijalno znanstvena studija planiranja efikasnosti promjene kapaciteta«; Detlev IPSEN i Gerhard PORTELE: »Organizacija istraživanja i predavanja na sveučilištima u SRNJ«; Ute KORT: »Akademska birokracija«; Christoph OEHLER: Gerhard Brinkmann, Detlev Krause, Wolfgang Pippke i Wolfgang Rippe: »Ekonomija obrazovanja i sveučilišno planiranje«. **Starost, žena i porodica:** Burkhard SCHADE: Ursula Lehr »Psihologija starenja«; Helge PROSS: Mechthild Brotho »Značenje zaposlenosti žena: krizni management u kompleksnim ulogama«; René KÖNIG: Robert D. Hess i Gerald Handel »Porodični svjetovi: komunikacija i stilovi

ponašanja u porodici«. **Raznoliko:** Bernhard SCHÄFER: Friedrich Ortmann: »Socijalno planiranje — za koga?: društvena struktura planiranja i participacija«; Gerhard GROHS: Dieter Goetze »Sociologija razvoja«; Manfred REHBINDER: Karl-Dieter Opp »Sociologija ekonomskog kriminala«, Werner BERGMANN: Herold Falding »The Sociology of Religion: an Explanation of the Unity and Diversity in Religion«; Volker MEUDT: Karl-Heinz Reuband (red.) »Konzumiranje opojnih droga: socijalne devijacije i institucionalna reakcija«; René KÖNIG: Axel Schulze Thulin »Put bez mokasina: indijanci Sjeverne Amerike danas«; 6. **Izveštaji:** Reinhard MANN i Karl-Heinz REUBAND: Izveštaj o konferenciji »Quantification and Methods in Social Science Research«; Helmut WILCKE: Izveštaj o radu sekcije za sociologiju prava. **U spomen:** Maurice Halbwachs (1877—1977) od Georgesa Friedmana; **In memoriam:** Georges Friedman (13. svibanj 1902 — 16. studeni 1977) od René Königa.

Johann Schülein

PROBLEMI I RIZICI SAMOREFLEKSIVNIH INSTITUCIJA NA PRIMJERU PSIHOANALIZE

Razlikovanje samorefleksivnih i tehničkih institucija Schülein temelji na a) diferencijaciji funkcija, b) dominantnom tipu interakcije i odgovarajućem mediju komunikacije, c) normativnoj strukturi i d) modusu posredovanosti s društvenim procesom.

1. Tehničke institucije zadovoljavaju proizvodnju i raspodjelu materijalnih i formalnih funkcionalnih potreba, čemu odgovara objekt — specifičan i centričan interakcioni tip koji je podvrgnut kriterijima instrumentalnih normi. Odnos tehničkih institucija i društvenog procesa posredovan je logikom tehničkih problema i adekvatnih rješenja (tehničkih) i rezultatima tehničkih inovacija.

2. Schülein definira samorefleksivne institucije kao praktičku genuzu, održavanje i razvijanje subjektivnih i objektivnih legitimacionih struktura koje zahtijevaju a) konzistenciju djelovanja, b) kontinuitet i c) identitet. Konstituiranje smisla (Sinn) i njegovo upravljanje je samorefleksivan proces, jer je konstruiranje interakcionih strategija za sebe interakciono izvedeno, a pri tome simboličnom posredovnom interakcijom uvjetovano. Samorefleksivne institucije su, prema tome, označene specifičnim djelovanjem i subjekt-centričnom interakcijom. Socijalno praktički karakter njenih normi ukazuje na dijalektički odnos samorefleksivnih institucija i društva.

Schülein napominje da ovakvo distingviranje tehničkih i samorefleksivnih institucija nema neposrednu empirijsku relativnost, jer postojeće institucije nisu idealnog tipskog karaktera nego treba govoriti o dominaciji određenog tipa. Dakle, radi se o dominantnom tipu i time uvjetovanim problemima specifičnih profila. Iz tog razloga psihoanaliza je posebno pogodna za istraživanje samorefleksivnih institucija. Psihoterapija i teorija subjekta, koju predstavlja psihoanaliza, jesu institucije koje su u velikoj mjeri diferencirane u pravcu samorefleksivnih institucija, a da pri tome nisu neposredno vezane za bazične funkcije samorefleksivnog tipa (socijalizacija, političko upravljanje).

Današnja diskusija »legitimacione krize« (npr. Habermas) između ostaloga tematizira i destrukciju tradicionalnog osiguranja društvene prakse. Prividno samodovoljna legitimaciona normi i interakcionih strategija raspada se, dok se s druge strane konstituiraju sve jači impulsi ciljno racionalnog karaktera, dinamički procesi tehničke i infrastrukturne prirode. Veća brzina kojom se društvo reproducira i mijenja dovodi do zastarenja institucionalne prakse, budući da je neophodno da se u sve kraćim vremenskim intervalima ona prilagođava cjelokupnim zahtjevima društvene prakse. Posljedice se očituju kao kronični legitimacioni deficit ili drugačije rečeno, kao problem permenantne prilagodbe institucija. Ovaj problem je očitiji ukoliko je institucija više upućena na samorefleksivne funkcije i što je bliže centru društvenog zbivanja.

Tradicionalna kritika psihoanalize (Marcuse, Fromm) upućuje upravo u ovom pravcu — navodi Schülein. Njezini konkretni oblik reproducira na netransparentan način društvene suprotnosti. Zbog pomanjka samorefleksivne, psihoanalize postaje

žrtvom odnosa s kojima je neposredno i nerazdvojno povezana, umjesto da ih svjesno i racionalno kontrolira.

Schülein navodi da se skicirana problematika ne može odrediti samo kao slučajno zbivanje, niti se radi o zlonamjernoj zavjeri protiv psihoanalize niti je ovakva situacija rezultat lične borniranosti djelatnih subjekata. Interpretacije ove vrste i onako imaju tautološki karakter, navodi Schülein, jer ništa ne objašnjavaju nego etiketiraju umjesto da analiziraju. Stoga ne zadovoljava da se pomoću normativnih kriterija naznače nedostatnosti legitimacione krize institucija, već se radi o tome da se nedostatnosti izrade, istraži kontekst, materijalni uzroci, kao i socijalna funkcija. Da bi se udovoljilo ovom zahtjevu, nastavlja Schülein, treba najprije istražiti uvjete nastanka određene institucije, dakle, njene vlastite pretpostavke. Schülein započinje konkretnu analizu primjedbom da svoj rad ograničava na strukturalne uvjete i mogućnosti problema i problemskih rješenja a prije svega na pitanje koliko je teorijska i praktična samorefleksija podložna konfliktima?

VOL. 30., No. 3. rujna 1978.

1. **Opći dio:** Stefan BREUER: »Evolucija discipline: prilog o odnosu racionaliteta i vlasti u Max Weberovoj teoriji predracionalnog svijeta«; Wolfgang SCHLUCHTER: »Max Weberova povijest društva«. 2. **Iz posebnih sociologija:** Reiner GEISLER: »Obrazovanje i socijalne šanse«; 3. **Iz znanstvenog života:** Alberto MARRADI: »Faktorska analiza u razvoju i poboljšanju empirijski korisnih koncepata«; Hans BENNINGHAUS: »Radni položaj i zadovoljstvo radom: reakcije industrijskih radnika na oznake njihove djelatnosti«; 4. **Diskusije i novija literatura:** Heinz SAHNER: »Spoznajmo teorijski anarhizam kao noviji oblik eskapizma: konac znanstvene teorije?«; Klaus MERTEN: »Model komunikacije i teorije društva«; 5. **Prikazi:** Hans BRAUN: Helmut Klages, »Nemirom društvo: istraživanja o granicama i problemima sociologije stabiliteta«; Ulrike VOGEL: Gabor Kiss, »Potjernica za sociologijom«; **Obrazovanje i odgoj:** Klaus HURRELMANN: O. Banks, »Sociologija odgoja«; H. Fend, »Društveni uvjeti školske socijalizacije«; B. Götz i J. Kaltschmid (red.): »Znanost o odgoju i sociologija«; E. Gross, »Uvod u sociologiju obrazovanja — 1. dio:

institucija — organizacija — porodica — predškolski odgoj»; K. Hammerich, »Aspekti sociologije škole: znanstveno sociološki pokušaj«; E. Hopper, »Sociološka teorija i sistemi odgoja«; P. M. Roeder, A. Leschinsky, G. Schümer, K. Treumann, H. Zeiher i H. J. Zeiher: »Razmišljanja o istraživanju škola«; M. D. Shipman, »Sociologija škola«; **Umjetnost:** Alphons SILBERMANN: H. C. Schmidt (red): »Muzika u masovnim medijima radija i televizije«; K. Blaukopf i D. Mark (red): »The Cultural Behavior of Youth: Towards a Cross-Cultural Survey in Europe and Asia«; V. Karbusicky, »Empirijska sociologija muzike«; M. de Coster: »Le disque, art ou affaires?«; Alphons SILBERMANN: P. E. Sørensen, »Elementarna sociologija književnosti«; A. Kaes i B. Zimmermann (red): »Masovna književnost: studija o trivijalnoj književnosti 19. i 20. stoljeća«; H. Kreuzer, (red): »Masovna književnost: studija o trivijalnoj književnosti 19. i 20. st. (2. studija)«; J. Bark (red): »Literarna sociologija II: prilog praksi«; **Raznoliko:** Bruno W. Nikles: B. van Onna, »Omladina i podruštvljenje: razračunavanje sa sociologijom omladine«; 6. **Vijesti i saopćenja:** — najava — Njemačko društvo za sociologiju: program 19. njemačkog sociološkog kongresa u Berlinu (17—20. travanj 1979); Sociološki kalendar za 1979. godinu.

Stefan Breuer

EVOLUCIJA DISCIPLINE

Prilog odnosu racionaliteta i vlasti u Max Weberovoj teoriji predracionalnog svijeta

Weberovo djelo ne dozvoljava evoluciono-teorijske interpretacije. Podjelu na povjesne tokove kulturnih ciklusa ili sukcesivnih razvojnih stupnjeva što je bilo uobičajeno u sociologiji i kulturnoj antropologiji koncem 19. stoljeća, ne nalazimo u Weberovom djelu. Filozofsko-povijesne konstrukcije i univerzalno-historijske spekulacije strane su Weberovoj teoriji. No, činjenica da Weberovo djelo ne akceptira dominantne evolucione teorije, ne znači još da su teorije razvoja potpuno strane njegovom djelu — napominje Stefan Breuer. Naprotiv! Weberova sociologija religije, privrede i prava, tematizira jedan oblik evolucije, i to negativnu,

proizvedenu evoluciju koja se tek s krajnje točke vlastitog razvoja pojmovno rekonstruira. Weber piše povijest, povijest racionalizacije i discipline. Nije riječ o kontinuiranoj kronologiji uma, niti o unilinearnoj evoluciji transcidentalnog subjekta ili sistema. Povijest racionalizacije — discipline je slijed diskontinuiteta — kretanja i mirovanja. Kada se dominantne snage (racionalizacija — disciplina) realiziraju, dosegnu određene stupnjeve razvoja, nastupaju zakonitosti imanentne sistemu snagom prirodnih procesa, a zbilja se zatvara u sistem iz kojeg nema bjega. To što je zatvaranje univerzuma posredstvom racionalizacije povijesno gledano kontingentno, ne mijenja ništa na neizbježnosti.

Weberova procjena ovih zbivanja je ambivalentna. S jedne strane, još potpuno liberalni građanin, pripisuje procesu racionalizacije oslobađajuću komponentu: oslobodjenje konkurencije, tržišta, slobode. No, s druge strane, upravo stoga što je racionalizacija istovremeno proces discipline, Weber ne može u potpunosti odobravati ovakav razvoj. Weber zna da cjelokupni razvoj kapitalizma vodi ravno u »novu željeznu epohu« — piše Breuer — i polazeći od ovog iskustva, Weber rekonstruira povijest, ctvara svoje pojmove mnogostruko sadržajnije spram nasilno-uzurpatorskog karaktera ovog proizvedenog totalitarizma nego što je pozitivističkom evolucionizmu, funkcionalizmu i marksističkoj sociologiji moguće. Za razliku od interpretacija koje povijest prezentiraju kao da je ona (povijest) uvijek čeznula za sadašnjom situacijom, Weber upozorava na patogenezu koja uzrokuje i proizvodi realitet. Weber je daleko od toga da nestale momente idealizira. Ipak se u njegovoj analizi visokih kultura naslućuje motiv tuge, suosjećanja, interes za potisnutim, zgaženim od napretka racionalne discipline, što se bitno razlikuje od metafizike svjetskog duha koje je evoluciono učenje preuzelo od njemačkog idealizma. Od Webera treba učiti da se moć napretka crpi iz napretka moći.

Max Weber ne organizira kategorijalni okvir eksplicitno oko teorije evolucije »disciplinarnog društva« (Foucault). Njegove su različite kulturno-poredbene studije implicitno određene ovom temom, tako da se pokušaj interpretacije Weberovog materijala na predlošku teorije racionaliteta — discipline ne može smatrati pobijanjem vlastitih intencija. Polazeći od ovog materijala, piše Breuer, moramo razlikovati tri dimenzije zbivanja sveobuhvatne discipline. Prva dimen-

zija je azijski kulturni krug, koji nikada ne odmiče od svoje pretpostavke: iako se u strukturi društvenog uređenja Kine i Indije nalaze i momenti discipline i racionaliteta, ova društva su ponajviše determinirana tradicijom i karizmom. Ova struktura je odredbena za drugu dimenziju, onu okcidentalnog kulturnog kruga visoke kulture prednje Azije i Antike. U njima se razvijaju brojni elementi racionaliteta koji se ipak ne ujediniju u jedno »sveobuhvatno«. Ti momenti bivaju konačno ugušeni institucionalnim okvirom. Tek u trećem prodiru racionalizam nailazi na plodno tlo: feudalnu Evropu. Posredovani kapitalizmom, koji doživljava pun procvat, racionalitet i disciplina obuhvaćaju cjelokupni društveni organizam i zatvaraju se u nepokretni sistem u kojem se vlast utemeljuje kao trajni odnos, piše Breuer. Ukoliko se govori o »lomu« u povijesnom razvoju, tada se ovaj treba upravo odrediti na prelazu iz predracionalnog svijeta u racionalno-birokratski. Predracionalne kulture razlikuju se u svojoj »individualnoj posebnosti«, a zajedničko im je da se organizacija određuje i temelji na karizmi i tradiciji; dok se s druge strane konstituira »kruti sistem« na osnovi fundamentalnog drukčijeg strukturalnog principa formalnog racionaliteta. Breuer eksplicira i konkretizira prethodno izložene teze na predlošku Weberove sociologije religije u odjeljcima: »Magija i karizma« — Max Weberova teorija orijentalnog svijeta«, i »Od personalnog ka postvarenom području«, da bi na koncu zaključio da Weberova analiza evolucije-discipline hitnije pogađa iskustva 20. stoljeća nego Marxove prognoze.

VOL. 31., No. 2. srpanj 1979.

1. **Opći dio:** Karl Siegbert REHBERG: »Racionalno djelovanje kao veliko-građanski akcioni model. Prilog nekim implikacijama Weberovih osnovnih pojmova.«; Niklas LUHMANN: »Shematika interakcije«; 2. **Iz posebnih sociologija:** Paul RIDDER: »Procesi konstitucije moći u samoupravnim organizacijama«; Reiner GEISLER: »Teorija socijalizacije Talcotta Parsonsa. Primjedbe prihvatanju Parsonsa u njemačkoj sociologiji« i 3. **Iz znanstvenog života:** Thomas HERZ: »Mijena vrijednosnih stavova u zapadno evropskom društvu«; Andrea ABELE: »Žene 'osvajaju' poziv. Žene i procjena poziva 'apotekar'«; 4. **Diskusije i novija literatura:** Günther ROTH:

»Rastanak ili ponovno viđenje? Prilog petom izdanju Max Weberove knjige »Privreda i društvo«; Carlo MONGARDINI: »Paretovo značenje u suvremenoj sociologiji«; Peter GESTETNER: »Istraživanja akcije — diskurs kraljeva?«; 5. **Prikazi — općenito:** Martin KOHLI: »Leopold Rosenmeyer (red): »Ljudski vijek, kontinuitet i krize«; Justin STAGEL: Werner STARK: »The Social Bond. An Investigation into the Bases of Lowabidingness«; Franz-Urban PAPPI: Wolfgang Teckenberg, »Socijalna struktura sovjetske radničke klase u internacionalnoj usporedbi«; **Sociologija naselja — novi trendovi u urbanoj sociologiji:** Hermann KORTE i Bernhard SCHAFERS: J. Friedrichs, »Analiza grada«, B. Hamm, »Organizacija gradskog okoliša«, J. Friedrichs, »Razvoj grada u kapitalizmu i socijalizmu«. Heidede Becker i D. Keim (red), »Gropiusov grad: socijalni uvjeti na rubu grada«, K. Hartmann, »Njemački pokret vrtnih gradova«, F. Bollerey, »Arhitektonske koncepcije utopijskih socijalista«, M. Castells, »Kapitalistički grad«; **Politika: političke nauke kao sociologija:** Arno WASCHKUHN: H. Kremendahl, »Teorija pluralizma u Njemačkoj«, W. Adrian, »Demokracija kao participacija«, P. G. Kielmansegg i U. Matz (red): »Sposobnost i priznanje: osnovne crte političke dijalektike«; **Omladina:** Hans JOAS: U. Häberlin i E. Niklaus, »Kriza identiteta: teorija i praksa na primjeru socijalnog uspona posredstvom obrazovanja«; Walter F. NEUBAUER: B. Nauck, »Omladinska knjiga i socijalizacija«; Ben van ONNA: K. Heinemann, »Nezaposlena omladina: uzroci i individualno savladavanje socijalnog problema«; **Metode:** H. J. HOFFMANN-NOVOTNY: P. J. Müller (red.), »Analiza procesno proizvedenih podataka«, H. Best i R. Mann (red.), »Kvantitativne metode u povijesno-socijalnoznanstvenom istraživanju«; Ulrike SCHNEIDER: Radna grupa metodologija, »Didaktika socijalno-znanstvene metodologije«; Jürgen MEYER-STOLTE: R. Lisch i J. Kriz, »Osnove i modeli analize sadržaja«; **Kultura:** Justin STAGEL: H. P. Thurn, »Sociologija kulture«; Hans Peter THURN: John Carroll, »Puritan, Paranoid, Remissive: Sociology of Modern Culture«; **Masovne komunikacije:** Alphons SILBERMANN: E. Katz, »Social Research on Broadcasting: Proposals for Further Development«, G. Deetjen, »Industrijski profili u masovnim medijima«, B. Hammer, R. W. Vogt i K. Wehmeier (red.): »Komunikacija i dogmatizam«; **Raznoliko:** Walter M. SPRONDEL: B.

Hardin, »The Professionalization of Sociology: A Comparative Study Germany — USA«; Henner HESS: E. Gellner i J. Waterbury (red.), »Patrons and Clients in Mediterranean Societies«; Bassam TIBI: R. Hanisch, »Trgovački prostor zemlje na periferiji internacionalnog sistema«; Robert H E P P: J. E. Knodel: »The Decline of Fertility in Germany, 1871—1939«; 6. **Vijesti i saopćenja:** — In memoriam — Heinz Maus (31. 3. 1911 — 28. 9. 1978.) od Frank Bense-lera; **Izvjestaji:** Maria B Ü N T G E N I i Ulla F O E M E R: Feministička teorija i praksa u socijalnim i pedagoškim zanimanjima: prvi kongres udruženja »Socijalno-znanstveno istraživanje prakse žena« u Kölnu od 24—26. 11. 1978.; **Najava:** Kongres primijenjene sociologije; **Povodom smrti Talcotta Parsonsa:** prilozi od Wolfgang Schluchter, Rainer Lepsius, René König.

Reiner Geissler

TEORIJA SOCIJALIZACIJE TALCOTTA PARSONSA

Primjedbe prihvaćanju Parsonsa u njemačkoj sociologiji

Povijest sociološkog istraživanja socijalizacije u SRNJ je jasno omeđena konfrontacijama s teorijom socijalizacije T. Parsonsa. Wurzbacherova diferencirana istraživanja pojma socijalizacije početkom šezdesetih godina označuju začetak interesa njemačke sociologije za navedenu temu. Parsonsovi radovi o odnosu ličnosti i društva u »Toward a General Theory of Action« (Parsons i Shills 1951.), »The Social System« (1951.) i Parsonsovi prilozi knjizi »Family, Socialization and Interaction Process« (1955.) kao i napisi o odnosu karaktera i društva u zborniku »Social Structure and Personality« (1964) kao i Parsonsovo tematiziranje pojma identiteta, predstavljaju i pored kritičkih osvrta i nadalje kamen temeljac sociologije socijalizacije. Sukobljavanje i razračunavanje s Parsonsovim tezama ne nalazimo samo u općim raspravama u socijalizaciji (npr. Wurzbacher 1974, Schlottmann 1968, Habermas 1973, Reichwein 1970, Kruppman 1971, Steinert 1972, Frey 1974 i drugi) već i u specijalnim raspravama o socijalizaciji djece (Fürstenau 1973), omladine (Kreutz 1974).

Parsons se nadovezuje na tri pravca socijalne teorije četrdesetih godina: 1. na interakcionu teoriju G. H. Meada, što se očituje u Parsonsovoj teoriji interakcije, koja ne predstavlja centralnu temu, 2. na radove S. Freuda, čije radove Parsons originalno interpretira, razvija i na čemu konačno temelji svoju mikro-analizu i 3. kulturno-individualnu anglosaksonsku kulturnu antropologiju nadovezavši se na potonju svojom analizom kompleksnih društava i socijalnih sistema. Geissler smatra da je recepcija Parsonsova djela u Njemačkoj jednostrano pre naglasila socijalno-psihološke momente na račun sociološke dimenzije. Geissler nastoji da kritički izloži način prihvatanja Parsonsa razlikujući nekoliko dominantnih prigovora.

Iz perspektive konfliktno teorijski zasnovane psihoanalize Parsonsu se predbacuje da je njegova teorija »oversocialized conception of man« (Wrong 1961). Parsonsov individuum je čovjek bez »tijela«, bez biološke opremljenosti, neograničene plastičnosti (Reichwein 1970), neograničeno podložan socijalnim utjecajima. Čak je i libido podložan i rezultat je prilagodbe socijalnoj funkciji. Ovako postavljena teza razara napetost između strukture nagona i super-ega kao i prirodnih potreba i društvenih prisila. (Habermas 1973, Reichwein 1970, Brandenburg 1971, Caesar 1972 i drugi.)

Geissler smatra da prigovori ovakve vrste nisu opravdani stoga što Parsons u nekoliko točaka ističe značaj organizma koji je pored pojmova kulture i društva konstituens njegove teorije društva i stvarnosti. Geissler u prilog tome spominje Parsonsov citat: »Smatram da su bitne crte strukture ličnosti uvjetovane socijalnim sistemom i kulturom, ali i pored toga organizam je neponovljiv po svojoj vlastitosti i životnim iskustvom, i kao takav predstavlja nezavisan sistem; ličnost nije samo puki epifenomen društvene strukture«. Parsons pretpostavlja da su socijalno-kulturni utjecaji sredine determinantni sve do strukture nagona i libida, što još ne znači da se time osporava značaj organskih supstrata — naprosto se vrši pomak granice — navodi Geissler — citirajući Parsonsa: »Po mome mišljenju razlikovanje nagonskih i stečenih komponenata motivacionog sistema nije legitimno i jednako razlikovanje libida i super-ega stoga što se nagon-ska struktura i stečene komponente protežu poprijeko — kroz libido, ego i super-ego. Geissler spominje da Parsonsovo nedostatan tematiziranje organskog sistema i sociokulturnog očekivanja (Erwartungen) nalazi

svoj razlog u nezainteresiranosti Parsonsa za problem ljudskih potreba. Početna točka Parsonsove teorije socijalizacije nije konstitucija čovjeka, njegov utjecaj na društvo, već obrnuto konstitucija društva i utjecaj na čovjeka. Parsons smatra jednostranu analizu legitimnom, dok ne raspolažemo preciznijim iskazima o ovom aspektu socijalizacije. Odstupanjem od antropoloških pretpostavki Parsons se odriče mogućnosti tematiziranja određenih problema potiskivanja i nezadovoljavanja potreba u svojoj teoriji socijalizacije. Pritisak društvenih prisila na individualne

potrebe jeste u njegovom vidokrugu samo tada kada dolazi do disfunkcionalnosti ili suprotstavljanja nerazvijene motivacione strukture i razvijenijih oblika društvenog očekivanja. Parsonsov apologetski stav spram američkog društva ukazuje da ovoj teoriji nije teško palo izostavljanje i drugih aspekata problematike represije. Autor nastavlja svoju analizu recepcije Parsonsove teorije spominjući preostale dominantne prigovore, kritički ih suprotstavljajući originalnom predlošku.

Hrvoje Glavač